

Egyezmény a fogyatékossgal élő személyek jogairól

Terjesztés: Általános
2018. november 9.

Eredeti nyelv: angol

A Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottsága

7. számú általános észrevétel (2018) a fogyatékossgal élő személyeknek, többek között a fogyatékossgal élő gyermekeknek az egyezmény végrehajtásában és ellenőrzésében képviseleti szervezeteik útján történő részvételéről

I. Bevezetés

1. A fogyatékossgal élő személyeket teljes mértékben bevonták a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményről zajló tárgyalásokba, annak kidolgozásába és szövegezésébe, és mindebben döntő szerepet játszottak. A fogyatékossgal élő személyekkel a fogyatékossgal élő személyek szervezetei és partnereik útján folytatott szoros konzultáció és az aktív bevonásuk kedvezően hatott az egyezmény minőségére és a szóban forgó személyeket érintő relevanciájára. Rámutatott a fogyatékossgal élő személyekben rejlő erőre, befolyásra és lehetőségekre is, amelynek eredménye egy áttörést jelentő emberi jogi szerződés lett, és amely megteremtette a fogyatékossgal élő személyek jogi modelljét. A fogyatékossgal élő személyek képviseleti szervezeteik útján megvalósuló hatékony és érdemi részvétele tehát az egyezmény lényege.

2. Az, hogy mindenki aktívan és tájékoztatáson alapuló módon részt vesz azokban a döntésekben, amelyek befolyásolják az életüket és a jogaikat, összhangban áll az állami döntéshozatali folyamatok emberi jogokon alapuló megközelítésével,¹ továbbá biztosítja a jó közigazgatást és a társadalmi elszámoltathatóságot.²

3. A közéletben való részvétel elvét az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 21. cikke állapítja meg, és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 25. cikke megerősíti. A részvétel mint elv és emberi jog más emberi jogi okmányokban is elismerést nyer, például a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény 5. cikkének c) pontjában, a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezmény 7. cikkében, valamint a gyermek jogairól szóló egyezmény 12. cikkében és 23. cikkének (1) bekezdésében. A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény a részvételt általános kötelezettségként, egyúttal pedig horizontális kérdésként ismeri el. Tulajdonképpen a részes államok azon kötelezettségét határozza meg, hogy a közéletben való részvétel tágabb koncepciójának keretében szoros konzultációt kell folytatni a fogyatékossgal élő személyekkel, és őket aktívan be kell vonni (4. cikk (3) bekezdés),

* Elfogadva a Bizottság által annak huszadik ülésén (2018. augusztus 27 – szeptember 21.).

¹ Az ENSZ emberi jogi főbiztosának hivatala, A szegénység csökkentésére irányuló stratégiák emberi jogi megközelítésének elvei és iránymutatásai, 64. bekezdés.

² A/HRC/31/62, 13. bekezdés.

valamint, hogy a fogyatékossgal élő személyeknek részt kell venniük az ellenőrzési folyamatokban.³

4. A fogyatékossgal élő személyekkel gyakran nem konzultálnak a döntéshozatal során az életükkel kapcsolatos vagy azt érintő kérdésekben, bár a döntéseket ennek ellenére az ő nevükben hozzák. A fogyatékossgal élő személyekkel való konzultációt az utóbbi néhány évtizedben már fontosnak tekintik, annak köszönhetően, hogy megszülettek a fogyatékossgal élő személyek olyan mozgalmi, amelyek emberi jogaik, illetve a szóban forgó jogok meghatározásában játszott szerepük elismerését követelik. A „semmit rólunk nélkülünk” mottó összhangban áll a fogyatékossgal jogi mozgalomnak az érdemi részvétel elvérére alapuló filozófiájával és történelmével.

5. A fogyatékossgal élő személyek továbbra is jelentős attitűdbeli, fizikai, jogi, gazdasági, társadalmi és kommunikációs akadályokkal szembesülnek a közéletben való részvételt illetően. Az egyezmény hatályba lépését megelőzően a fogyatékossgal élő személyek nézeteit mellőzték a harmadik félnek minősülő képviselők, például a fogyatékossgal élő „személyekért” működő szervezetek nézeteivel szemben.

6. A fogyatékossgal élő személyek képviseleti szervezeteik útján történő részvételének folyamatai és e személyek bevonása az egyezményről szóló tárgyalásokat és annak megszövegezését illetően kiváló példának bizonyult a teljes körű és hatékony részvétel, az egyéni autonómia és a saját döntések meghozatalával kapcsolatos szabadság elvét illetően. Ennek eredményeként az emberi jogokkal kapcsolatos nemzetközi jog egyértelműen úgy ismeri el a fogyatékossgal élő személyeket, hogy azok valamennyi emberi jog és alapvető szabadság „alanyai”.⁴

7. A Bizottság a korábbi gyakorlata alapján arra törekszik, hogy tisztázza a részes államoknak a 4. cikk (3) bekezdése és a 33. cikk (3) bekezdése alapján fennálló kötelezettségeit, valamint ezeknek ebben az általános észrevételben történő érvényesítését. A Bizottság tudomásul veszi a részes államok által az elmúlt évtizedben a 4. cikk (3) bekezdése és a 33. cikk (3) bekezdése szerinti rendelkezések végrehajtása terén elért eredményeket, például a fogyatékossgal élő személyek szervezetei számára biztosított pénzügyi vagy más segítségnyújtást, a fogyatékossgal élő személyeknek az egyezmény 33. cikkének (2) bekezdése szerint létrehozott független ellenőrző keretrendszerekbe, valamint az ellenőrzési folyamatokba való bevonását. Továbbá egyes részes államok a Bizottságnak a 4. cikk (3) bekezdésével és a 35. cikk (4) bekezdésével összhangban benyújtandó első és időszakos jelentések előkészítése során konzultációt folytattak a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel.

8. A Bizottság ugyanakkor továbbra is jelentős elmaradást észlel a 4. cikk (3) bekezdésének és a 33. cikk (3) bekezdésének céljai és szelleme, illetve végrehajtásának mértéke között. Ez oka többek között a fogyatékossgal élő személyekkel a képviseleti szervezeteik útján a szakpolitikákkal és programokkal kapcsolatosan folytatott érdemi konzultáció és az ezekben történő bevonásuk hiánya.

9. A részes feleknek el kell ismerniük a döntéshozatali folyamatokra kifejtett pozitív hatást, valamint a fogyatékossgal élő személyek képviseleti szervezeteik útján a szóban forgó folyamatokba történő bevonásának és részvételük biztosításának szükségességét, különösen a végrehajtandó jogokkal kapcsolatosan átélt tapasztalatuk és ezek ismerete miatt. A részes államoknak figyelembe kell vennie az egyezmény általános elveit az egyezmény végrehajtása és ellenőrzése érdekében hozott valamennyi intézkedésben, valamint a fenntartható fejlődésre vonatkozó 2030-as menetrend és céljai megvalósítása során is.

³ Uo., 14. bekezdés.

⁴ Uo., 16–17. bekezdés.

II. A 4. cikk (3) bekezdésének és a 33. cikk (3) bekezdésének normatív tartalma

A. A „képviselési szervezetek” fogalmának meghatározása

10. A fogyatékossgal élő személyeknek a „képviselési szervezeteik” vagy a fogyatékossgal élő szervezetek útján történő bevonása és részvétele a 4. cikk (3) cikkében és a 33. cikk (3) bekezdésében egyaránt megjelenik. A megfelelő végrehajtás érdekében fontos, hogy a részes államok és releváns érdekelt felek meghatározzák a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek körét, valamint elismerjék a gyakori különböző típusokat.

11. A Bizottság úgy ítéli meg, hogy a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek az egyezményben elismert elvekben és jogokban kell gyökereznie, azok iránt elkötelezettnek kell lennie, és azokat teljeskörűen tiszteletben kell tartania. Ezek a szervezetek csak olyanok lehetnek, amiket fogyatékossgal élő személyek vezetnek, orientálnak és irányítanak. Tagságuk egyértelmű többségét a fogyatékossgal élő személyek köréből kell toborozni.⁵ A fogyatékossgal élő nők, a fogyatékossgal élő gyermekek és a HIV-vel/AIDS-szel élő személyek szervezetei az egyezmény szerint fogyatékossgal élő személyek szervezetei. A fogyatékossgal élő személyek szervezetei bizonyos jellemző sajátosságokkal rendelkeznek, többek között az alábbiakkal:

(a) Ezeket elsősorban azzal a céllal hozták létre, hogy kollektívan lépjenek fel, valamint, hogy a fogyatékossgal élő személyek jogait kollektívan fejezzék ki, mozdítsák elő, törekedjenek érvényesíteni és/vagy védjék meg, valamint, hogy általánosságban ilyenként ismerjék el őket;

(b) Maguk is konkrétan fogyatékossgal élő személyeket foglalkoztatnak, őket képviselik, bízzák meg vagy nevezik ki/jelölik;

(c) Az esetek nagy részében nem tartoznak semmilyen politikai párthoz, függetlenek az állami hatóságoktól és bármely más olyan nem kormányzati szervezettől, amelynek adott esetben részei/tagjai;

(d) A tényleges vagy észlelt fogyatékossgal alapján egy vagy több fogyatékossgal területet képviselhetnek, vagy pedig a tagságuk nyitva áll minden fogyatékossgal élő személy előtt;

(e) A fogyatékossgal élő személyeket azok háttérének sokféleségét (például nem, faj, életkor, vagy migráns vagy menekült jogállás) tükrözve képviselik. Tagságuk köre alapulhat transzverzális identitáson (pl. fogyatékossgal élő gyermekek, nők vagy bennszülöttek), illetve különféle fogyatékossgal élő tagjaik lehetnek;

(f) Lehetnek helyi, nemzeti, regionális vagy nemzetközi jellegűek;

(g) Egyedi szervezetekként, illetve szövetségként vagy a fogyatékossgal élő személyek többféle fogyatékossgal átfogó vagy ernyőszervezeteiként működhetnek, céljuk pedig az lehet, hogy a fogyatékossgal élő személyek számára együttműködő és összehangolt képviseletet biztosítsanak többek között az állami hatóságokkal, a nemzetközi szervezetekkel és a magánszervezetekkel folytatott interakcióik során.

12. A fogyatékossgal élő személyeknek a Bizottság által azonosított különféle típusú szervezetei többek között a következők:

(a) A fogyatékossgal élő személyek ernyőszervezetei, amelyek a fogyatékossgal élő személyek képviseleti szervezeteinek szövetségei. Ideális esetben a döntéshozatal minden egyes szintjén csak egy vagy két ernyőszervezet lehet. A nyitottság, a demokratikusság, valamint a fogyatékossgal élő személyek teljes körű és széles sokféleségének képviselete érdekében tagként valamennyi fogyatékossgal élő szervezetet be kell fogadniuk. A fogyatékossgal élő személyeknek kell ezeket megszerveznie, vezetnie és ellenőriznie. Csak a tagszervezeteiket képviselhetik, és csak olyan ügyekben,

⁵ CRPD/C/11/2, II, melléklet, 3. bekezdés.

amelyek közös érdeket jelentenek és amelyekről együttesen döntenek. A fogyatékossgal élő egyes személyeket azonban nem képviselhetik, mert gyakran nincs meg ehhez a személyes háttérrel kapcsolatos részletes ismeretük. Ezt a szerepet a fogyatékossgal élő személyek konkrét közösséget képviselő egyedi szervezetei megfelelőbben el tudják látni. Ugyanakkor a fogyatékossgal élő személyek képesek kell, hogy legyenek saját maguk eldönteni, hogy melyik szervezet képviselje őket. A részes államokon belül az ernyőszervezetek megléte semmilyen körülmények között sem akadályozhatja azt, hogy az egyének, illetve a fogyatékossgal élő személyek részt vegyenek a fogyatékossgal élő személyek érdekeit előmozdító konzultációkban vagy egyéb formájú ilyen lehetőségekben;

(b) Többféle fogyatékossgot átfogó szervezetek, amelyek a sokféle fogyatékossgat mindegyikét vagy közülük többet képviselő személyekből állnak. Leggyakrabban helyi és/vagy nemzeti szinten szerveződnek, de regionális és nemzetközi szinten is létezhetnek;

(c) Informális jogérvényesítő szervezetek, amelyek a fogyatékossgal élő személyeket különböző, gyakran lazán és/vagy helyi szinten alakult hálózatokban és platformokon képviselik. Ezek a fogyatékossgal élő személyek, különösen a szellemi fogyatékossgal élő személyek jogai mellett szállnak síkra. Létrehozásuk és az, hogy megfelelő, gyakran széles körű támogatást nyújtanak a tagjaik számára, hogy azok kinyilváníthassák a véleményüket, alapvetően fontos a politikai részvétel, valamint a döntéshozatali, ellenőrzési és végrehajtási eljárásokban való részvétel szempontjából. Ez különösen fontos az olyan személyek számára, akik nem gyakorolhatják a jogképességüket, akiket intézményben helyeztek el, és/vagy akiktől megtagadták a szavazati jogot. Az informális jogérvényesítő szervezeteket sok országban hátrányosan megkülönböztetik azzal, hogy nem biztosítanak számukra jogállást, mivel a törvények és rendeletek elutasítják tagjaik jogképességét.

(d) Olyan szervezetek, amelyeknek a fogyatékossgal élő személyek családtagjai és/vagy rokonai a tagjai, ami kulcsfontosságú abban, hogy megkönnyíthessék, előmozdíthassák és biztosíthassák a szellemi fogyatékossgal, demenciával élő rokonai és/vagy a fogyatékossgal élő gyermekek érdekeit, illetve támogathassák az autonómiájukat és aktív részvételüket, amikor a fogyatékossgal élő személyek szóban forgó csoportjainak az az óhaja, hogy a családjaik egyesült hálózatok vagy szervezetek formájában támogassák őket. Ilyen esetekben ezeket a szervezeteket be kell vonni a konzultációs, döntéshozatali és ellenőrzési folyamatokba. A szülők, rokonok és gondozók ilyen szervezetekben betöltött szerepe az kell, hogy legyen, hogy segítik a fogyatékossgal élő személyeket, illetve biztosítják a társadalmi szerepvállalásuk növelését annak érdekében, hogy szót emelhessenek és teljeskörűen irányíthassák a saját életüket. A szóban forgó szervezeteknek aktívan arra kell törekednie, hogy előmozdítsák és felhasználják a támogatott döntéshozatali folyamatokat, hogy biztosítsák és tiszteletben tartsák a fogyatékossgal élő személyek jogát a velük való konzultációra és a saját nézeteik kifejtésére;

(e) Fogyatékossgal élő nők és lányok szervezetei, amelyek a fogyatékossgal élő nőket és lányokat heterogén csoportként képviselik. A fogyatékossgal élő nők és lányok sokféleségébe valamennyi típusú fogyatékossgának bele kell tartoznia.⁶ A fogyatékossgal élő nők és lányok részvételének biztosítása elengedhetetlen az olyan konzultációk során, amelyek egyrészt olyan konkrét kérdésekkel foglalkoznak, amelyek kizárólag vagy aránytalan módon érintik a fogyatékossgal élő nőket és lányokat, másrészt általában a nőkkel és lányokkal kapcsolatos kérdésekkel, például a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó szakpolitikákkal;

(f) A fogyatékossgal élő gyermekek és fiatalok szervezetei és kezdeményezői, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy a gyermekek részt vehessenek a közéletben és a közösségi életben, valamint a meghallgatáshoz való joguk, illetve véleménynyilvánításuk és gyülekezésük szabadsága szempontjából. A felnőttek kulcsfontosságú támogató szerepet játszanak egy olyan környezet előmozdításában, amely lehetővé teszi a fogyatékossgal élő gyermekek és fiatalok számára, hogy hivatalosan

⁶ 3. számú általános észrevétel (2016) a fogyatékossgal élő nőkről és lányokról, 5. bekezdés.

vagy informálisan létrehozzák a saját szervezeteiket és kezdeményzéseiket és azok keretében eljárjanak, többek között a felnőttekkel és más gyermekekkel és fiatalokkal együttműködve.

B. Különbségtétel a fogyatékossgal élő személyek szervezetei és más civil társadalmi szervezetek között

13. A fogyatékossgal élő személyek szervezeteit meg kell különböztetni a fogyatékossgal élő „személyekért” működő szervezetektől, amelyek fogyatékossgal élő személyek nevében nyújtanak szolgáltatásokat és/vagy érvényesítenek jogokat, ami a gyakorlatban olyan érdekütközést eredményezhet, hogy a szóban forgó szervezetek a magánszervezetként meglévő céljukat részesítik előnyben a fogyatékossgal élő személyek jogaival szemben. A részes államoknak különös figyelmet kell fordítani a fogyatékossgal élő személyek képviselői szervezeteik útján kifejtett nézeteire, támogatniuk kell a szóban forgó szervezetek kapacitását és szerepvállalását, és gondoskodnia kell arról, hogy a nézeteik érvényesítése elsőbbséget kapjon a döntéshozatali folyamatokban.⁷

14. Különbséget kell tenni a fogyatékossgal élő személyek szervezetei és a civil társadalmi szervezetek között is. A „civil társadalmi szervezet” kifejezés különféle típusú szervezeteket foglal magában, ideértve a kutatási szervezeteket/kutatóintézeteket, a szolgáltatók szervezeteit és más magán érdekelt feleket. A fogyatékossgal élő személyek szervezetei a civil társadalmi szervezetek egyedi típusát képviselik. Tartozhatnak egy általános civil társadalmi ernyőszervezethez és/vagy olyan szövetséghez, amely nem szükségszerűen konkrétan a fogyatékossgal élő személyek jogait érvényesíti, hanem azt is támogathatja, hogy jogaikat érvényesítsék az emberi jogokkal kapcsolatos programban. A 33. cikk (3) bekezdés szövetségével összhangban valamennyi civil társadalmi szervezetnek – a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek is – megvan a szerepe az egyezmény ellenőrzésében. A részes államoknak előnyben kell részesítenie a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek nézeteit a fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos kérdések kezelése során, és ki kell dolgoznia annak kereteit, ahogy a civil társadalmi szervezeteket és más érdekelt feleket felkéri a fogyatékossgal élő szervezetekkel való konzultációra és bevonásukra az egyezményben foglalt jogokkal és más témákkal, például a hátrányos megkülönböztetés tilalmával, a békével és a környezetvédelmi jogokkal kapcsolatos munkájukba.

C. A 4. cikk (3) bekezdésének alkalmazási köre

15. A részes államoknak a 4. cikk (3) bekezdése szerinti kötelezettségeik végrehajtása érdekében a jogi és szabályozási kereteikben és eljárásaikban a kormányzás minden szintjén és ágában szerepeltetnie kell a fogyatékossgal élő személyekkel való szoros konzultációra és aktív bevonására vonatkozó kötelezettséget. A részes államoknak továbbá meg kell vizsgálnia a fogyatékossgal élő személyekkel való konzultációt és a bevonásukat mint kötelező lépést a törvények, rendeletek és szakpolitikák jóváhagyását megelőzően, legyenek ezek általánosak vagy a fogyatékossgal kapcsolatosak. Ezért a konzultációkat korai szakaszban kell megkezdeni és az eredményeiket valamennyi döntéshozatali folyamatban érvényesíteni kell a végtermékben. A konzultációknak ki kell terjednie a fogyatékossgal élő személyek sokféle típusát képviselő szervezetekre helyi, nemzeti, regionális és nemzetközi szinten.

16. Ezekben minden fogyatékossgal élő személy, ideértve a pszichoszociális vagy szellemi fogyatékossgal élő személyeket is, a fogyatékossgal típusára alapuló kirekesztés bármilyen formájától és hátrányos megkülönböztetéstől mentesen, másokkal egyenlő alapon ténylegesen és teljes körűen részt vehet.⁸ A konzultációkban a képviselői szervezeteik útján való részvételhez való jogot egyenlő alapon el kell ismerni minden fogyatékossgal élő személy esetében, tekintet nélkül például a szexuális orientációjukra

⁷ A/HRC/31/62, 38. bekezdés, valamint A/71/314, 64. bekezdés.

⁸ A/HRC/19/36, 15–17. bekezdés.

és a nemi identitásukra. A részes államoknak átfogó keretet kell elfogadnia a hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség tekintetében, hogy biztosítani lehessen minden fogyatékossgal élő személy jogait és alapvető szabadságait, valamint, hogy hatályon kívül lehessen helyezni az olyan jogszabályokat, amelyek a tagjaik neme vagy társadalmi státusza alapján büntetni rendelik az egyéneket vagy a fogyatékossgal élő személyek szervezeteit, és megtagadják tőlük a közéletben és a politikai életben való részvétel jogát.

17. A részes államoknak a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel való konzultáció biztosítására vonatkozó jogi kötelezettsége kiterjed a nyilvános döntéshozatali szintekre és a kutatás, a mindenki számára való tervezés, a partnerségek, az átruházott hatáskör és a polgári ellenőrzés más területeire is.⁹ Továbbá ez egy olyan kötelezettség, amely magában foglalja a fogyatékossgal élő személyek globális és/vagy regionális szervezeteit.

1. A fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos problémák

18. A 4. cikk (3) bekezdésében említett, „a fogyatékossgal élő személyeket érintő kérdésekkel kapcsolatos” kifejezés a jogalkotási, közigazgatási és más olyan intézkedések teljes skálájára vonatkozik, amelyek közvetlenül vagy közvetetten a fogyatékossgal élő személyek jogait érintik. A fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos kérdések tág értelmezése lehetővé teszi a részes államok számára, hogy a befogadó szakpolitikáikban érvényesíthessék a fogyatékossgal szemponjtját, biztosítva, hogy a fogyatékossgal élő személyeket másokkal egyenlő alapon vegyék figyelembe. Biztosítja továbbá, hogy figyelembe vegyék a fogyatékossgal élő személyek tudását és élettapasztalatait, amikor új jogalkotási, közigazgatási és más intézkedésekről döntenek. Ez kiterjed a döntéshozatali folyamatokra, például az olyan általános törvényekre és az állami költségvetésre vagy a fogyatékossgal élő személyekre vonatkozó törvényekre, amelyek a fogyatékossgal élő személyek életét érinthetik.¹⁰

19. A 4. cikk (3) bekezdése szerinti konzultációk megakadályozzák, hogy a részes államok olyan intézkedést hozzanak vagy olyan gyakorlatot folytassanak, amely nem feltétlenül van összhangban az egyezményrel és a fogyatékossgal élő személyek jogaival. A vitatott intézkedések közvetlen vagy közvetett hatásával kapcsolatos vita esetén a részes államok állami hatóságainak feladata azt bizonyítani, hogy a vitatott kérdés nem gyakorol aránytalan hatást a fogyatékossgal élő személyekre és így nincs szükség konzultációra.

20. A fogyatékossgal élő személyeket közvetlenül érintő kérdésekre példa az intézményekből való kikerülés, a társadalombiztosítás és a fogyatékossgal élő személyek járadékai, a személyes segítségnyújtás, az akadálymentességi igények és az észszerű alkalmazkodásra vonatkozó szakpolitikák. A fogyatékossgal élő személyeket közvetetten érintő intézkedések összefügghetnek az alkotmányjoggal, a választójogokkal, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréssel, a fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos szakpolitikákkal foglalkozó közigazgatási hatóságok kijelölésével vagy az oktatási, egészségügyi, munkaügyi és foglalkoztatási állami politikákkal.

2. „Szoros egyeztetés” és „aktív bevonás”

21. A fogyatékossgal élő személyekkel képviselői szervezeteik útján való „szoros egyeztetés” és az „aktív bevonásuk” az emberi jogokkal kapcsolatos nemzetközi jog szerinti olyan kötelezettség, amely szerint el kell ismerni minden személy jogképességét arra, hogy a személyes autonómiája és önrendelkezése alapján részt vehessen a döntéshozatali folyamatokban. A konzultáció és az egyezmény végrehajtására irányuló döntéshozatali folyamatokba és más döntéshozatali folyamatokba való bevonás minden fogyatékossgal élő személyre és szükség esetén a támogatott döntéshozatali rendszerekre is ki kell, hogy terjedjen.

22. A részes államoknak szisztematikusan és nyitottan, érdemi módon és idejében meg kell keresnie a fogyatékossgal élő személyek szervezeteit, velük konzultálniuk kell és őket be kell vonniuk. Ennek érdekében hozzáférésre van szükség minden releváns

⁹ A/HRC/31/62, 63. bekezdés; és A/HRC/34/58, 63. bekezdés.

¹⁰ A/HRC/31/62, 64. bekezdés

információhoz, többek között az állami szervek weboldalaihoz, adott esetben akadálymentes digitális formátumban és észszerű alkalmazkodás útján, mint amilyen például a jelnyelvi tolmácsok, a könnyen olvasható (Easy Read) szövegek és a közérthető nyelvezet, a Braille-írás és a taktilis kommunikáció rendelkezésre bocsátása. A nyílt konzultációk a fogyatékossgal élő személyek számára másokkal egyenlő alapon biztosítanak hozzáférést a nyilvános döntéshozatal minden színteréhez, ideértve a nemzeti forrásokat és az egyezmény végrehajtása és ellenőrzése szempontjából fontos valamennyi releváns nyilvános döntéshozatali szervet.

23. Az állami hatóságoknak megfelelően figyelembe kell vennie a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek véleményét és nézeteit, amikor a közvetlenül a fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos kérdésekkel foglalkoznak. A döntéshozatali folyamatokat irányító állami hatóságok kötelesek érthető formátumban tájékoztatni a fogyatékossgal élő személyek szervezeteit a szóban forgó folyamatok eredményéről, a megállapításokra, szempontokra és a döntések indoklására vonatkozó olyan konkrét magyarázattal együtt, amely kifejti, hogyan és miért vették figyelembe a nézeteiket.

3. A fogyatékossgal élő gyermekek bevonása

24. A 4. cikk (3) bekezdése elismeri továbbá, hogy fontos a fogyatékossgal élő gyermekek szisztematikus bevonása a fogyatékossgal élő gyermekek szervezetei vagy az ilyen gyermekeket támogató szervezetek útján az egyezmény érvényre jutását célzó jogszabályok kidolgozásába és végrehajtásába, valamint más döntéshozatali folyamatokba. Ezek a szervezetek kulcsfontosságúak a fogyatékossgal élő gyermekek egyéni autonómiájának és aktív részvételének elősegítésében, előmozdításában és biztosításában. A részes államoknak támogató környezetet kell teremtenie a fogyatékossgal élő gyermekek képviselői szervezeteinek létrehozásához és működéséhez, az egyesülési szabadsághoz való jog érvényesítésére vonatkozó kötelezettségük keretében, ideértve a megfelelő támogatási erőforrásokat is.

25. A részes államoknak olyan törvényeket és rendeleteket kell elfogadnia, illetve olyan programokat kell kidolgoznia, amelyek biztosítják, hogy mindenki megérti és tiszteletbe tartja a gyermekek akaratát és preferenciáit, és mindenkor figyelembe veszi személyes fejlődési képességeiket. Az egyéni autonómiához való jog elismerése és előmozdítása különösen fontos ahhoz, hogy minden fogyatékossgal élő személyt, ideértve többek között a gyermekeket is, jogosultként tartsák tiszteletben.¹¹ A fogyatékossgal élő gyermekek képesek a legjobban kifejezni a saját igényeiket és tapasztalataikat, amikre szükség van az egyezménnyel összhangban levő megfelelő jogszabályok és programok kidolgozásához.

26. A részes államok olyan szemináriumokat/üléseket szervezhetnek, amelyeken a fogyatékossgal élő gyermekeket felkérjük a véleményük kifejezésére. Olyan nyílt felhívásokkal is fordulhatnak a fogyatékossgal élő gyermekekhez, hogy bizonyos témákról nyújtsanak be esszéket, arra ösztönözve őket, hogy írjanak első kézből szerzett tapasztalataikról vagy az étellel szembeni elvárásaikról. Az esszéket a gyermekektől származó észrevételként lehet összefoglalni, és közvetlenül be lehet vonni a döntéshozatali folyamatokba.

4. Teljes és hatékony részvétel

27. A „teljes és hatékony társadalmi részvétel” (3. cikk c) pont) arra utal, hogy minden személyt be kell vonni, a fogyatékossgal élő személyeket is, hogy biztosítani lehessen annak tudatát, hogy az egyén a társadalomhoz tartozik és annak része. Ennek keretében ösztönzést és megfelelő támogatást kell kapni többek között a társaktól, valamint támogatni kell a társadalomban való stigmatizálástól mentes részvételt, és az egyénnek a nyilvános önkifejezése alkalmával biztosságban és tisztelettől övezve kell éreznie magát. A teljes és hatékony részvétel szükségessé teszi, hogy a részes államok előmozdítsák a fogyatékossgal

¹¹ Az egyezmény 7. cikkének (3) bekezdése. Lásd: Gyermekjogi Bizottság, 12. számú általános észrevétel a serdülőkorú gyermek jogainak végrehajtásáról (2009), 134. bekezdés.

széles sokféleségét képviselő fogyatékossgal élő személyek részvételét, és hogy konzultáljanak velük.

28. A részvétel joga polgári és politikai jog és haladéktalanul alkalmazandó kötelezettség, amire semmilyen költségvetési korlátozás nem vonatkozhat, és amit az egyezményvel kapcsolatos döntéshozatali, végrehajtási és ellenőrzési folyamatokban alkalmazni kell. A fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek minden egyes ilyen szakaszban való részvételét garantálva a fogyatékossgal élő személyek megfelelőbben meghatározhatják és kiemelhetik azokat az intézkedéseket, amelyek a jogaik érvényesítését előmozdítják, illetve akadályozzák, és ez végső soron jobb eredményeket biztosít a szóban forgó döntéshozatali folyamatokhoz. A teljes és hatékony részvételt folyamatként, nem pedig egyedi egyszeri eseményként kell értelmezni.¹²

29. A fogyatékossgal élő személyek részvétele az egyezmény végrehajtásában és ellenőrzésében akkor lehetséges, ha a szóban forgó személyek gyakorolhatják a véleménynyilvánítás szabadságához, a békés gyülekezéshez és egyesüléshez való jogukat a polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányának 19., 21. és 22. cikkében foglaltak szerint. Az egyezmény végrehajtására és ellenőrzésére irányuló nyilvános döntéshozatali folyamatokban részt vevő fogyatékossgal élő személyek és képviselői szervezeteik emberijog-védő szerepét el kell ismerni,¹³ és meg kell védeni őket a megfélemlítéssel, a zaklatással és a megtorlással szemben, különösen ha a hivatalostól eltérő véleménynek adnak hangot.

30. A részvétel joga magában foglalja a megfelelő eljárással és a meghallgatás jogával kapcsolatos kötelezettségeket is. Az olyan részes államok, amelyek szoros konzultációt folytatnak a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel és őket aktívan bevonják, a fogyatékossgal élő személyek azon jogának is érvényt szereznek, hogy teljeskörűen és hatékonyan részt vegyenek a közéletben és a politikai életben, ideértve a választáshoz és a választhatósághoz való jogot is (az egyezmény 29. cikke).

31. A teljes és hatékony részvétel magában foglalja a fogyatékossgal élő személyek különféle döntéshozatali szervekben való részvételét helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi szinten, valamint nemzeti emberi jogi intézményekben, ad hoc bizottságokban, tanácsokban és regionális vagy önkormányzati szervezetekben egyaránt. A részes államoknak a jogszabályaikban és a gyakorlatukban el kell ismerniük, hogy minden fogyatékossgal élő személy jelölhető vagy választható bármilyen képviselői szervbe: például biztosítva a fogyatékossgal élő személyek önkormányzati szintű fogyatékossgal tanácsokba vagy külön fogyatékossgal jogokkal foglalkozó tisztviselőként a nemzeti emberi jogi intézményekbe való kinevezését.

32. A részes államoknak meg kell erősítenie a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek részvételét nemzetközi szinten, például a fenntartható fejlődéssel foglalkozó magas szintű politikai fórumon, valamint a regionális és egyetemes emberi jogi mechanizmusokban. A fogyatékossgal élő személyek képviselői szervezeteik útján történő részvétele ilyen módon fokozottabb hatékonyságot és az állami források egyenlő felhasználását eredményezi majd, ami pedig a szóban forgó személyek és közösségeik számára jobb körülményeket teremt majd.

33. A teljes és hatékony részvétel a társadalmi változás átalakító eszköze is lehet, és előmozdíthatja az egyének fellépését és társadalmi szerepvállalásuk növelését. A fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek a döntéshozatal minden formájába való bevonása megerősíti az ilyen személyek önérvényesítési és tárgyalási képességét, valamint lehetővé teszi, hogy határozottabban adjanak hangot a véleményüknek, megvalósítsák a szándékaikat, és megerősítsék egységes és eltérő nézeteiket. A részes államoknak gondoskodnia kell a fogyatékossgal élő személyek képviselői szervezeteik útján történő teljes és hatékony részvételéről, mivel ez a társadalomba való befogadásuk megvalósításának és a velük szembeni hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelemnek az eszköze. Azok a részes államok, amelyek biztosítják a teljes és hatékony részvételt, valamint együttműködnek a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel, javítják az

¹² 12. számú általános észrevétel, 133. bekezdés

¹³ Lásd: 53/144. számú közgyűlési határozat, melléklet.

átláthatóságot és az elszámoltathatóságot, és ezzel reagálni tudnak a szóban forgó személyek igényeire.¹⁴

D. 33. cikk: a civil társadalom bevonása a nemzeti szintű végrehajtásába és ellenőrzésbe

34. Az egyezmény 33. cikke nemzeti végrehajtási mechanizmusokat és független ellenőrző kereteket hoz létre, valamint rendelkezik a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek ezekben történő részvételéről. A 33. cikket a 4. cikk (3) bekezdésének kiegészítéseként kell értelmezni.

35. A 33. cikk (1) bekezdése szerint a részes államok az egyezmény végrehajtása és a kapcsolódó tevékenységek előmozdítása céljából kijelölnek egy vagy több koordinációs pontot és/vagy koordinációs mechanizmust. A Bizottság azt ajánlja, hogy a részes államok koordinációs pontjaiban és/vagy koordinációs mechanizmusában legyenek jelen a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek képviselői, és hogy az ilyen szervezetekkel az egyezményrel kapcsolatos konzultációs folyamatok során alkalmazzanak hivatalos együttműködési és kapcsolattartási eljárásokat.

36. A Bizottság a 33. cikk (2) bekezdésével összhangban felismerte a független ellenőrző keretek, többek között a nemzeti emberi jogi intézmények létrehozásának, fenntartásának és előmozdításának fontosságát az ellenőrző folyamat minden szakaszában.¹⁵ A szóban forgó intézmények kulcsszerepet játszanak az egyezmény ellenőrzési folyamatában, a megfelelőség nemzeti szintű előmozdításában, valamint a nemzeti szereplők, többek között az állami intézmények és a civil társadalom összehangolt fellépésének előmozdításában az emberi jogok védelme és előmozdítása érdekében.

37. A 33. cikk (3) bekezdése hangsúlyozza, hogy a részes államoknak gondoskodnia kell arról, hogy a civil társadalmat bevonják, és hogy az utóbbi részt vehessen az egyezmény szerint létrehozott független ellenőrző keretben. A civil társadalom bevonásának a fogyatékossgal élő személyekre is ki kell terjednie, a képviseleti szervezeteik útján.

38. A részes államoknak gondoskodnia kell arról, hogy független ellenőrző keretek tegyék lehetővé, segítsék elő és biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek ilyen keretekben és folyamatokban való, hivatalos mechanizmusok útján történő aktív bevonását, gondoskodva arról, hogy a véleményüket a jelentéseikben és az elvégzett elemzésben figyelembe veszik és elismerik. A fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek a független ellenőrző keretbe történő bevonása és ez utóbbi munkája különféle formákat ölthet, például a független ellenőrző keretek testületében való tagságot vagy ezek tanácsadó szerveit.

39. A 33. cikk (3) bekezdése azt jelenti, hogy a részes államoknak támogatnia és finanszíroznia kell a civil társadalmon és különösen a fogyatékossgal élő személyek szervezetein belüli kapacitás megerősítését, biztosítva a független ellenőrző keretek folyamataiban való hatékony részvételüket. A fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek megfelelő erőforrásokkal kell rendelkeznie, többek között a független és saját kezelés alatt álló finanszírozáson keresztül történő támogatással, hogy részt vehessenek a független ellenőrző keretekben, valamint biztosítani kell, hogy a tagságuk észszerű alkalmazkodás és akadálymentesség iránti igényei teljesülnek. A fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek a 33. cikk (3) bekezdésével kapcsolatos támogatása és finanszírozása kiegészíti a részes államoknak az egyezmény 4. cikkének (3) bekezdése szerinti kötelezettségeit, és nem ellentétes azokkal.

40. Mind az egyezményt, mint a végrehajtással kapcsolatos stratégiákat le kell fordítani és akadálymentessé és hozzáférhetővé kell tenni a fogyatékossgal sokféle típusát képviselő személyek számára. A részes államoknak a fogyatékossgal élő személyek számára

¹⁴ A/HRC/31/62, 1–3. bekezdés.

¹⁵ CRPD/C/GBR/CO/1, 7. és 37. bekezdés; CRPD/C/BIH/CO/1, 58. bekezdés; CRPD/C/ARE/CO/1, 61. bekezdés; valamint CRPD/C/SRB/CO/1, 67. bekezdés.

hozzáférést kell adnia olyan információkhoz, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy megértsék és értékeljék a döntéshozatali folyamatok témáit, valamint hogy érdemi észrevételekkel éljenek.

41. A részes államoknak a 33. cikk (3) bekezdésének végrehajtása érdekében gondoskodnia kell arról, hogy a fogyatékossgal élő személyek szervezetei könnyen hozzáférjenek a kormányon belüli koordinációs pontokhoz és/vagy a koordinációs mechanizmushoz.

III. A részes államok kötelezettségei

42. A Bizottság a záró észrevételeiben arra emlékeztette a részes államokat, hogy kötelesek szorosan és idejében konzultálni a fogyatékossgal élő személyekkel és őket aktívan bevonni a képviselői szervezeteik, többek között a fogyatékossgal élő nőket és gyermekeiket képviselő szervezetek útján az egyezmény végrehajtására irányuló jogszabályok és szakpolitikák kidolgozásába és végrehajtásába és más döntéshozatali folyamatokba.

43. A részes államok kötelesek gondoskodni a konzultációs eljárások átláthatóságáról, a megfelelő és hozzáférhető információ rendelkezésre bocsátásáról és a korai és folyamatos bevonásról. A részes államok nem tarthatnak vissza információkat, valamint nem köthetik feltételhez és nem akadályozhatják meg, hogy a fogyatékossgal élő személyek szervezetei szabadon kifejezzék a véleményüket a konzultációk során és a döntéshozatali folyamatokban. Ez kiterjed a regisztrált és a nem regisztrált szervezetekre is az egyesülés szabadságához való joggal összhangban, amelyről törvénynek kell rendelkeznie, és meg kell védenie a nem egyenlő alapon nyilvántartásba vett szövetségeket.¹⁶

44. A részes államok a tágabb konzultációs folyamatban való részvétel előfeltételként nem írhatják elő, hogy a fogyatékossgal élő személyek szervezetét regisztrálják. Ugyanakkor biztosítaniuk kell, hogy a fogyatékossgal élő személyek szervezetei a 4. cikk (3) bekezdése és a 33. cikk (3) bekezdése értelmében képesek legyenek regisztrálni és a részvételhez való jogukat gyakorolni, ingyenes és hozzáférhető regisztrációs rendszereket biztosítva és elősegítve a szóban forgó szervezetek regisztrálását.¹⁷

45. A részes államoknak gondoskodnia kell arról, hogy a nyilvános döntéshozatallal és konzultációval kapcsolatos valamennyi létesítmény és eljárás akadálymentes a fogyatékossgal élő személyek számára. A részes államoknak megfelelő intézkedéseket kell hoznia annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő személyek, többek között az autisták másokkal egyenlő alapon, a saját anyanyelvükön hozzáférjenek a fizikai környezethez, többek között az épületekhez, a közlekedéshez, az oktatáshoz, az információkhoz és a kommunikációhoz, ideértve az új információs technológiákat és rendszereket is, továbbá az állami szervek weboldalaihoz, illetve a nyílt vagy a nyilvánosság rendelkezésére álló egyéb létesítményekhez és szolgáltatásokhoz, városi és vidéki környezetben egyaránt. A részes államoknak gondoskodnia kell arról is, hogy a konzultációs eljárások akadálymentesek legyenek – például jelnyelvi tolmácsok, Braille-írás és Easy Read biztosításával –, valamint adott esetben és kérés esetén támogatást, finanszírozást és észszerű alkalmazkodást kell biztosítaniuk¹⁸ annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő személyek képviselői részt vegyenek a konzultációs folyamatokban, a 11., 12. és 50. bekezdésben foglaltak szerint.

46. Az érzékszervi és szellemi fogyatékossgal élő személyek szervezetei, többek között az informális szervezetek és a pszichoszociális fogyatékossgal élő személyek szervezetei számára biztosítani kell az üléseken az asszisztenseket és a támogató személyeket, az akadálymentes formátumú információkat (pl. közérthető nyelv, Easy Read, alternatív és augmentatív kommunikációs rendszerek és piktogramok), jelnyelvi tolmácsolás, kísérő tolmácsok a siketvak személyek számára és/vagy feliratozás nyilvános

¹⁶ A/HRC/31/62, 45. bekezdés; és A/HRC/20/27, 56. bekezdés.

¹⁷ A/HRC/31/62, 40. bekezdés.

¹⁸ 6. számú általános észrevétel (2018) az egyenlőségről és a hátrányos megkülönböztetéstől való mentességről, 23. és 40. bekezdés.

viták során.¹⁹ A részes államoknak emellett pénzügyi forrásokat is hozzá kell rendelniük a konzultációs folyamatokkal kapcsolatos kiadások fedezéséhez a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek képviselői számára, ideértve az üléseken és a technikai eligazításokon való részvétel során szükségszerűen felmerülő közlekedési és egyéb költségeket is.

47. A fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel folytatott konzultációkat az átláthatóságra, a kölcsönös tiszteletre, az érdemi párbeszédre és egy olyan őszinte célra kell alapozni, hogy az eljárásokkal kapcsolatosan a fogyatékossgal élő személyek sokféleségére reagáló kollektív megállapodást lehessen kötni. A szóban forgó folyamatok olyan észszerű és reális időbeosztásokat kell, hogy biztosítsanak, amelyek figyelembe veszik a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek jellegét, ezek ugyanis gyakran „önkéntesek” munkájától függenek. A részes államoknak időszakosan értékelniük kell a részvételi és konzultációs mechanizmusaik működését a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek aktív bevonásával.²⁰

48. A fogyatékossgal élő személyek képviselői szervezeteik útján kifejtett nézeteinek kellő súlyt kell kapnia. A részes államoknak garantálnia kell, hogy nem csupán formálisan vagy a konzultációval kapcsolatos jelképes megközelítés keretében kerül sor e szervezetek meghallgatására.²¹ A részes államoknak figyelembe kell vennie a szóban forgó konzultációk eredményeit, és ezeket tükrözni kell az elfogadott döntésekben²² a résztvevőknek a folyamat végeredményéről való megfelelő tájékoztatása útján.²³

49. A részes államoknak szoros és eredményes konzultáció mellett és a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek aktív bevonásával megfelelő és átlátható mechanizmusokat és eljárásokat kell létrehozni a kormányzat különböző ágaiban és szintjein, hogy kifejezetten figyelembe vegyék a szóban forgó szervezetek nézeteit az állami döntések indokolásakor.

50. A részes államoknak gondoskodnia kell a fogyatékossgal élő személyek olyan szervezeteivel való szoros konzultációról és azok aktív bevonásáról, amelyek minden fogyatékossgal élő személyt képviselnek, ideértve többek között a nőket, az időseket, a gyermekeket, a nagyfokú támogatásra szorulókat,²⁴ a taposóaknak áldozatait, a migránsokat, a menekülteket, a menedékkérőket, a hazájukban lakóhelyük elhagyására kényszerített személyeket, az okmányok nélküli és hontalan személyeket, a tényleges vagy észlelt pszichoszociális fogyatékossgal rendelkező személyeket, a szellemi fogyatékossgal élő személyeket, a neurodiverz személyeket, többek között az autistákat vagy a demenciával élőket, az albinókat, a tartós testi fogyatékossgal, krónikus fájdalommal, leprával és látássérüléssel élőket, valamint a siket, siketvak vagy más módon hallássérült személyeket és/vagy a HIV-vel/AIDS-szel élő személyeket. A részes államoknak a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek bevonására vonatkozó kötelezettsége kiterjed azokra a fogyatékossgal élő személyekre is, akik egyéni szexuális irányultsággal és/vagy nemi identitással rendelkeznek, a fogyatékossgal élő interszexuális személyekre, valamint a bennszülött néphez, nemzeti, etnikai vagy nyelvi kisebbséghez tartozó, fogyatékossgal élő személyekre, továbbá a vidéken élőkre.

51. A részes államoknak meg kell tiltania harmadik felek, például a szolgáltatók hátrányosan megkülönböztető és egyéb olyan gyakorlatait, amelyek közvetlenül vagy közvetetten érintik a fogyatékossgal élő személyeknek az egyezményvel kapcsolatos döntéshozatali folyamatok során történő szoros konzultációhoz és aktív bevonáshoz való jogát.

52. A részes államoknak olyan jogszabályokat és szakpolitikákat kell elfogadnia, amelyek biztosítják, hogy a fogyatékossgal élő személyek gyakorolhassák a konzultációhoz való jogukat, és mások ne tartsák őket vissza a részvételtől. A szóban forgó

¹⁹ A/HRC/31/62, 75–77. bekezdés.

²⁰ Uo., 78–80. bekezdés.

²¹ Lásd: Gyermekjogi Bizottság, 12. számú általános észrevétel, 132. bekezdés.

²² CRPD/C/COL/CO/1, 11. bekezdés, (a) pont.

²³ Gyermekjogi Bizottság, 12. számú általános észrevétel, 45. bekezdés.

²⁴ CRPD/C/ARM/CO/1, 6. bekezdés, (a) pont.

intézkedések között szerepel a családtagok, szolgáltatók és állami alkalmazottak körében a fogyatékossgal élő személyek állami és politikai életben való részvételhez való jogairól folytatott ismeretterjesztés. A részes államoknak olyan mechanizmusokat kell létrehozni, amelyek megszüntetik a fogyatékossgal élő személyek szervezeti képviselőinek vagy más érdekelt feleknek az érdekelletéit, hogy megakadályozható legyen a fogyatékossgal élő személyek autonómiájára, akaratára és preferenciára gyakorolt kedvezőtlen hatásuk.

53. A részes államoknak a 4. cikk (3) bekezdése szerinti kötelezettségeik teljesítése érdekében olyan jogi és szabályozási kereteket és eljárásokat kell elfogadnia, amelyek biztosítják a fogyatékossgal élő személyek képviselői szervezeteik útján történő teljes körű és egyenlő bevonását a fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos döntéshozatali folyamatokba, illetve az ilyen jogszabályok és szakpolitikák megalkotásába, ideértve a fogyatékossgal élő személyekre vonatkozó jogszabályokat, szakpolitikákat, stratégiákat és cselekvési terveket. A részes államoknak olyan rendelkezéseket kell elfogadnia, amelyek a fogyatékossgal élő személyek szervezetei számára például tagságot biztosítanak az állandó bizottságokban és/vagy az ideiglenes munkacsoportokban, jogot adva számukra, hogy a szóban forgó szervekbe aktív tagokat jelöljenek.

54. A részes államoknak hivatalos konzultációs eljárásokat kell létrehozni és szabályozni, ideértve a felmérések, ülések és más módszerek megtervezését, a megfelelő határidők meghatározását, a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek korai bevonását és az egyes eljárások tekintetében a fontos információk előzetes, időben történő és széles körű terjesztését. A részes államoknak a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel konzultálva akadálymentes online konzultációs eszközöket kell megterveznie és/vagy alternatív konzultációs módszereket kell rendelkezésre bocsátania, akadálymentes digitális formátumban. Annak biztosítása érdekében, hogy a konzultációs folyamatok vonatkozásában senki se maradjon le, a tagállamoknak olyan személyeket kell kijelölnie, akik feladata a részvétel nyomán követése, az alulreprezentált csoportok meghatározása és annak biztosítása, hogy az akadálymentességgel és az észszerű alkalmazkodással kapcsolatos igények teljesültek. Ehhez hasonlóan biztosítaniuk kell, hogy a fogyatékossgal élő személyek minden ilyen csoportot képviselő szervezeteit bevonják és velük konzultációt folytassanak, többek között azzal, hogy információt nyújtanak az észszerű alkalmazkodással és hozzáférhetőséggel kapcsolatos követelményekről.

55. A részes államoknak konzultációt és együttműködést kell folytatnia a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel az előkészítő tanulmányok és a szakpolitika kialakításával kapcsolatos elemzés végrehajtásakor. A szakpolitikai javaslatok felülvizsgálatát célzó nyilvános fórumoknak vagy folyamatoknak teljes mértékben akadálymentesnek kell lennie annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő személyek ezeken részt vehessenek.

56. A részes államoknak gondoskodnia kell arról, hogy a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek az ellenőrzési folyamatokban független ellenőrző keretek útján való részvétele egyértelmű eljárásokra, megfelelő időkeretekre és a releváns információk előzetes terjesztésére alapuljon. Az ellenőrző és értékelő rendszereknek meg kell vizsgálnia a fogyatékossgal élő személyek szervezetei által folytatott együttműködés mértékét valamennyi szakpolitikában és programban, és gondoskodnia kell arról, hogy a szóban forgó személyek nézeteit kiemelten kezeljék. A részes államoknak – a szolgáltatásnyújtásra vonatkozó elsődleges felelősségük teljesítése érdekében – meg kell vizsgálnia a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel való partnerségeket, hogy maguktól a szolgáltatások felhasználóitól kapjanak észrevételeket.²⁵

57. A részes államoknak lehetőleg ösztönöznie kell a fogyatékossgal élő személyek szervezetei olyan egységes, egyesített és sokféle reprezentatív koalíciójának létrehozását, amely a fogyatékossgal valamennyi területét magában foglalja, és tiszteletben tartja a sokféleségüket és paritásukat, továbbá gondoskodik az ilyen koalíciónak az egyezmény nemzeti szintű ellenőrzésébe való bevonásáról és részvételéről. A civil társadalmi

²⁵ A/71/314, 65–66. bekezdés

szervezetek általánosságban nem képviselhetik a fogyatékossgal élő személyek szervezeteit, illetve ezeket nem reprodukálhatják.²⁶

58. A fogyatékossgal élő személyek jogérvényesítésének és társadalmi szerepvállalása növelésének előmozdítása a közügyekben való aktív részvételük kulcseleme; szükségessé teszik a technikai, adminisztrációs és kommunikációs készségek fejlesztését, továbbá a jogaikkal, a jogalkotással és a szakpolitikai döntéshozattal kapcsolatos információkhoz és eszközökhöz való hozzáférés előmozdítását.

59. A fogyatékossgal élő személyek által a befogadó oktatásba való bejutás során tapasztalt akadályok korlátozzák a lehetőségeiket, és veszélyeztetik azon képességüket, hogy részt vehessenek az állami döntéshozatalban, ami viszont hatással van a szervezeteik intézményi kapacitásaira. A tömegközlekedéshez való hozzáférés során tapasztalt akadályok, az észszerű alkalmazkodás hiánya, valamint a fogyatékossgal élő személyek alacsony vagy elégtelen jövedelme és munkanélkülisége szintén korlátozza azt, hogy a szóban forgó személyek részt vehessenek a civil társadalmi tevékenységekben.

60. A részes államoknak meg kell erősítenie a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek azon képességét, hogy a döntéshozatal minden szakaszában részt vegyenek, azáltal, hogy kapacitásépítést és képzést biztosítanak a fogyatékossgal emberi jogi modelljéről, többek között független finanszírozás útján. A részes államoknak továbbá támogatnia kell a fogyatékossgal élő személyeket és azok képviselői szervezeteit abban is, hogy kialakítsák az ahhoz szükséges kompetenciákat, tudást és ismereteket, hogy a társadalomban való teljes és hatékony részvételüket függetlenül érvényesíthessék, továbbá, hogy erőteljesebb demokratikus irányítási elveket fejleszthessenek ki, például az emberi jogok tiszteletben tartását, a jogállamiságot, az átláthatóságot, az elszámoltathatóságot, a pluralizmust és a részvételt. Emellett a részes államoknak iránymutatást kell nekik adni arról, hogyan tudnak hozzájutni a finanszírozáshoz és diverzifikálni a támogatási forrásait.²⁷

61. A részes államoknak gondoskodnia kell arról, hogy a fogyatékossgal élő személyek szervezetei könnyen és ingyenesen regisztrálhassanak, valamint, hogy finanszírozást és erőforrásokat kutassanak fel és szerezzenek nemzeti és nemzetközi adományozóktól, ideértve a magánszemélyeket, a magánvállalkozásokat, valamennyi köz- és magánalapítványt, civil társadalmi szervezetet, valamint állami, regionális és nemzetközi szervezetet.²⁸ A Bizottság azt ajánlja, hogy a részes államok fogadjanak el kritériumokat a konzultáció finanszírozására, többek között az alábbiak útján:

(a) Finanszírozás biztosítása közvetlenül a fogyatékossgal élő személyek szervezetei számára, elkerülve harmadik felek közvetítését;

(b) Az erőforrások elsősorban a fogyatékos személyek olyan szervezetei számára történő biztosítása, amelyek elsődlegesen a fogyatékossgal kapcsolatos jogok érvényesítésére összpontosítanak;

(c) Külön finanszírozás biztosítása a fogyatékossgal élő nők, illetve a fogyatékossgal élő gyermekek szervezetei számára, hogy biztosítható legyen a teljes és hatékony részvételük a törvények és szakpolitikák szövegezési, kidolgozási és végrehajtási folyamatában, valamint az ellenőrzési keretben;²⁹

(d) A finanszírozás egyenlő alapon történő elosztása a fogyatékossgal élő személyek különféle szervezetei között, ideértve a fenntartható alapvető intézményi finanszírozást is, a pusztán projektalapú finanszírozás helyett;

(e) A fogyatékossgal élő személyek szervezetei autonómiájának biztosítása a jogérvényesítési programjuk meghatározása során, a kapott finanszírozásra való tekintet nélkül;

²⁶ CRPD/C/ESP/CO/1, 6. bekezdés; és CRPD/C/NZL/CO/1, 4. bekezdés.

²⁷ A/HRC/31/62, 47–50. bekezdés.

²⁸ A/HRC/20/27, 67–68. bekezdés.

²⁹ CRPD/C/1/Rev.1, melléklet.

(f) A fogyatékossgal élő személyek szervezetei működtetésének és a szóban forgó szervezetek által végrehajtott projekteknek a finanszírozása közötti különbségtétel;

(g) A finanszírozásnak a fogyatékossgal élő személyek minden szervezete számára történő rendelkezésre bocsátása, ideértve az informális szervezeteket és/vagy azokat is, amelyek a tagjaik jogképességét tagadó és a szervezetek regisztrálását megakadályozó törvények miatt nem kaptak jogképességet;

(h) A finanszírozásra való jelentkezés folyamatainak elfogadása és végrehajtása akadálymentes formátumokban.

62. A részes államoknak gondoskodnia kell arról, hogy a fogyatékossgal élő személyek szervezetei hozzáférhessenek a nemzeti alapokhoz, hogy támogathatók legyenek a tevékenységeik az olyan helyzetek elkerülése érdekében, amelyekben csak külső forrásokra hagyatkozhatnak, ami korlátozná a széles körű szervezeti struktúrák létrehozására való képességüket.³⁰ A fogyatékossgal élő személyek olyan szervezetei, amelyek állami és magán pénzügyi forrásokból rendelkeznek támogatással, ezt pedig tagdíjakkal egészítik ki, alkalmasabbak arra, hogy biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek bármilyen fajta politikai és közigazgatási döntéshozatalban való részvételét, támogatást nyújtsanak számukra, továbbá egyéni és különféle csoportorientált szociális tevékenységet folytassanak.

63. A részes államoknak megfelelő és elegendő finanszírozást kell biztosítani a fogyatékossgal élő személyek szervezetei számára egy felelős, törvényesen elismert hivatalos mechanizmus, például nemzeti és nemzetközi szintű vagyonkezelői alap létrehozása útján.

64. A részes államoknak meg kell növelniük a fogyatékossgal élő személyek valamennyi típusú fogyatékossgát képviselő szervezeteinek létrehozása és megerősítése céljából juttatott állami erőforrásokat. Biztosítaniuk kell továbbá a nemzeti finanszírozáshoz való hozzáférésüket, többek között adómentesség és az örökösödési adó alóli mentesség, valamint a nemzeti lottó útján.³¹ A részes államoknak elő kell mozdítani és elő kell segítenie a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek, hogy más emberi jogi nem kormányzati szervezetekkel megegyező alapon férhessenek hozzá a külföldi finanszírozáshoz való a nemzetközi együttműködés és fejlesztési segély keretében, többek között regionális szinten is.

65. A részes államoknak megbízható mechanizmusokat és eljárásokat kell kidolgoznia, amelyek eredményes szankciókat biztosítanak a 4. cikk (3) bekezdése és a 33. cikk (3) bekezdése szerinti kötelezettségeknek való meg nem felelés esetén. A megfelelést független szerveknek, például az alapvető jogok biztosa hivatalának vagy egy parlamenti bizottságnak kell ellenőriznie, amely hatáskörrel rendelkezik vizsgálat megindítására és a felelős hatóságok elszámoltatására. Ugyanakkor a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek képesnek kell lennie arra, hogy bírósági eljárást indítsanak egyes szervezetek ellen, ha megállapítják, hogy azok elmulasztottak eleget tenni a 4. cikk (3) bekezdésének és a 33. cikk (3) bekezdésének.³² A szóban forgó mechanizmusok részei kell, hogy legyenek a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel való konzultáció és ezek bevonása tekintetében irányadó jogi kereteknek, valamint a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szóló nemzeti jogszabályoknak³³ a döntéshozatal minden szintjén.

66. A részes államoknak el kell ismernie többek között a kollektív jellegű hatékony jogorvoslatokat vagy a csoportos kereseteket, amelyek segítségével a fogyatékossgal élő személyek részvételhez fűződő jogának való megfelelés érvényesíthető. Az állami hatóságok jelentős mértékben hozzájárulhatnak ahhoz, hogy ténylegesen garantálják a fogyatékossgal élő személyek számára az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést olyan helyzetekben, amelyek kedvezőtlenül érintik jogaikat.³⁴ Hatékony jogorvoslatok lehetnek a következők: (a) az eljárás felfüggesztése; (b) az eljárás korábbi szakaszába való visszatérés

³⁰ A/71/314, 65–66. bekezdés.

³¹ A/59/401, 82. bekezdés, (l) és (t) pont; valamint A/HRC/31/62, 51–54. bekezdés

³² A/71/314, 68–69. bekezdés.

³³ 6. számú általános észrevétel, 72. bekezdés.

³⁴ Uo., 73. bekezdés, (h) pont.

a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel való konzultáció és bevonásuk biztosítása érdekében; (c) a döntés végrehajtásának elhalasztása a megfelelő konzultációk megvalósulásáig; vagy (d) a döntés teljes vagy részleges megsemmisítése a 4. cikk (3) bekezdésének és a 33. cikk (3) bekezdésének való meg nem felelés alapján.

IV. Kapcsolódás az egyezmény egyéb rendelkezéseivel

67. A 3. cikk olyan átfogó elveket határoz meg, amelyek az egyezmény értelmezésére és végrehajtására irányadók. Ezek között szerepel „a teljes és hatékony társadalmi részvétel és befogadás”, ami azt jelenti, hogy a fogyatékossgal élő személyek képviselői szervezeteik útján történő részvétele az egész szövegben érvényesül, és a teljes egyezményre alkalmazandó.³⁵

68. A részes államok általános kötelezettségeinek keretében a 4. cikk (3) bekezdése az egész egyezményre alkalmazandó, és a benne foglalt valamennyi kötelezettség végrehajtása tekintetében jelentőséggel bír.

69. A 4. cikk 1., 2. és 5. bekezdése rendkívül fontos a szóban forgó cikk 3. bekezdésének végrehajtását illetően, mivel ezek a részes államok elsődleges kötelezettségeit határozzák meg, amelyek a szövetségi államok minden részére kiterjednek, korlátozás vagy kivétel nélkül, és amelyek az egyezménynek való megfeleléshez szükséges struktúrák és keretek létrehozásával és az ilyen intézkedések meghozatalával kapcsolatosak.

70. A fogyatékossgal élő személyek egyenlőségének és hátrányos megkülönböztetése tilalmának előmozdítását célzó szakpolitikákat az 5. cikkben foglaltak szerint a 4. cikk (3) bekezdésével és a 33. cikk (3) bekezdésével összhangban kell elfogadni és ellenőrizni.³⁶ A fogyatékossgal élő személyek társadalmi sokféleséget képviselő szervezeteivel való szoros konzultáció és ezek aktív bevonása alapvető ahhoz, hogy sikeresen lehessen jogi kereteket és iránymutatásokat elfogadni és ellenőrizni a tényleges és befogadó egyenlőség előmozdítása érdekében, többek között tevékeny intézkedések útján.

71. A konzultációs eljárások nem zárhatják ki a fogyatékossgal élő személyeket, és nem alkalmazhatnak hátrányos megkülönböztetést fogyatékossgal alapján. Az eljárásoknak és a kapcsolódó anyagoknak be kell vonnia a fogyatékossgal élő személyeket, és számukra hozzáférhetőnek kell lenniük, valamint határidőkről és technikai segítségnyújtásról kell rendelkezniük a konzultációs eljárásokba való, idejében történő bevonás érdekében. Az észszerű alkalmazkodást valamennyi párbeszéd és konzultációs folyamatban biztosítani kell, és az észszerű alkalmazkodásról szóló jogszabályokat és szakpolitikákat a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel való szoros együttműködésben és ezek aktív bevonásával kell kidolgozni.

72. Az egyezmény 6. cikke olyan intézkedéseket ír elő, amelyek biztosítják a fogyatékossgal élő nők és lányok teljes körű fejlődését, előrehaladását és társadalmi szerepvállalásának növelését. A részes államoknak ösztönöznie kell és elő kell mozdítania a fogyatékossgal élő nők és lányok szervezeteinek létrehozását, mivel ez a mechanizmus lehetővé teszi a közéletben való részvételüket a fogyatékossgal élő férfikkal egyenlő alapon, a saját szervezeteik útján. A részes államoknak el kell ismernie, hogy a fogyatékossgal élő nőknek joga van ahhoz, hogy magukat képviseljék és szervezzék, valamint meg kell könnyíteniük a hatékony részvételüket a 4. cikk (3) bekezdése és a 33. cikk (3) bekezdése szerinti szoros konzultációkban. A fogyatékossgal élő nőket és lányokat szintén egyenlő alapon kell bevonni a végrehajtás és a független ellenőrzési keret minden ágába és szervébe. Minden konzultációs szervnek, mechanizmusnak és eljárásnak fogyatékossgal kapcsolatosnak és befogadónak kell lennie, valamint biztosítani kell a nemek közötti egyenlőséget.

³⁵ Az ENSZ emberi jogi főbiztosának hivatala, A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény nyomán követése: iránymutatás az emberi jogok megfigyelői számára, Professional Training sorozat, 17. szám (New York és Genf, 2010).

³⁶ Lásd: 6. számú általános észrevétel.

73. A fogyatékossgal élő nők a fogyatékossgal élő személyek szervezeti vezetőségének részei kell, hogy legyenek, a fogyatékossgal élő férfakkal egyenlő alapon, és a fogyatékossgal élő személyek ernyőszervezeteiben teret és hatalmat kell, hogy kapjanak egyenlő arányú képviselet, női bizottságok, társadalmi szerepvállalásuk növelését célzó programok stb. formájában. A részes államoknak gondoskodnia kell a fogyatékossgal élő nők részvételéről, ideértve a bármilyen formájú gyámság alatt álló vagy intézményben elhelyezett nőket is, minden olyan intézkedés megtervezésének, végrehajtásának és nyomon követésének előfeltételeként, amely kihat az életükre. A fogyatékossgal élő nőknek részt kell tudniuk venni az olyan kérdésekre vonatkozó döntéshozatali folyamatokban is, amelyek kizárólagos vagy aránytalan hatással vannak rájuk és általában a nők jogaira és a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó szakpolitikákra, például a szexuális és reprodukciós egészséggel és jogokkal kapcsolatos szakpolitikákra, valamint a nőkkel szembeni, nemi alapú erőszak minden formájára.

74. A 4. cikk (3) bekezdése és a 33. cikk (3) bekezdése alapvető a fogyatékossgal élő gyermekek 7. cikkben foglalt jogainak végrehajtásában. A részes államoknak lépéseket kell tennie a fogyatékossgal élő gyermekek részvételének és aktív bevonásának képviseleti szervezeteik útján történő biztosítására az életüket érintő releváns jogszabályok, szakpolitikák, szolgáltatások és programok tervezésének, végrehajtásának, ellenőrzésének és értékelésének valamennyi területében az iskolában és a közösségben, helyi, nemzeti és nemzetközi szinten. A részvétel célja a fogyatékossgal élő gyermekek társadalmi szerepvállalásának növelése, valamint a kötelezettek által olyan jogosultakként való elismerése, mint akik aktív szerepet tölthetnek be a közösségeikben és a társadalomban. Erre különféle szinteken kerül sor, a meghallgatáshoz való joguk elismerésétől kezdve a saját jogaik megvalósítása iránti aktív szerepvállalásukig.³⁷

75. A részes államok a fogyatékossgal élő gyermekek számára támogatást kötelesek biztosítani a döntéshozatalban, többek között azáltal, hogy biztosítják számukra a nézeteik kinyilvánításának megkönnyítéséhez szükséges valamennyi kommunikációs módot és képessé teszik őket ezek használatára,³⁸ ideértve a gyermekbarát információt is, valamint megfelelően támogatják az informális jogérvényesítésüket, és gondoskodnak minden olyan szakember megfelelő képzéséről, aki ilyen gyermekekkel és gyermekekért dolgozik.³⁹ A részes államoknak a fogyatékossgal és az életkornak megfelelő segítséget és eljárásokat kell biztosítani, valamint támogatnia kell a fogyatékossgal élő gyermekeket. Ezek szervezeteinek részvételét elengedhetetlennek kell tekinteni a rájuk vonatkozó konkrét kérdésekkel kapcsolatos konzultációkban, nézeteiknek pedig megfelelő súlyt kell kapnia az életkoruknak és érettségüknek megfelelően.

76. A 4. cikk (3) bekezdése különösen fontos a tudatosság növelésében (8. cikk). A Bizottság emlékeztet a részes államokhoz intézett azon ajánlásaira, amelyek szerint a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek részvétele mellett szisztematikus tudatosságnövelő programokat kell végrehajtani, többek között médiakampányokat az állami rádióadók és televíziós műsorok segítségével, amelyek célja a fogyatékossgal élő személyek sokféleségét bemutató, jogosultakként történő ábrázolása.⁴⁰ A valamennyi állami szektorbeli tisztviselőt célzó tudatosságnövelő kampányoknak és képzési programoknak összhangban kell lennie az egyezmény elveivel, és a fogyatékossgal emberi jogi modelljére kell alapulnia, hogy túl lehessen lépni a társadalomban a nemekkel és a fogyatékossgal kapcsolatban berögződött sztereotípiákon.

77. Ahhoz, hogy a fogyatékossgal élő személyek szervezetei megfelelően részt vehessenek az egyezményrel kapcsolatos konzultációs és ellenőrzési folyamatokban, elengedhetetlen az eljárások, mechanizmusok, információk és kommunikáció,

³⁷ Az ENSZ Gyermekalapja, „A serdülők részvétele eredményeinek nyomon követésére irányuló koncepcionális keret” (2018. március). Elérhető: www.unicef.org/adolescence/files/Conceptual_Framework_for_Measuring_Outcomes_of_Adolescent_Participation_March_2018.pdf.

³⁸ Gyermekjogi Bizottság, 12. számú általános észrevétel, 21. bekezdés.

³⁹ Uo., 34. bekezdés.

⁴⁰ CRPD/C/MDA/CO/1, 19. bekezdés; CRPD/C/AZE/CO/1, 21. bekezdés; valamint CRPD/C/TUN/CO/1, 21. bekezdés.

létesítmények és épületek optimális akadálymentessége (9. cikk), ideértve az észszerű alkalmazkodást is. A részes államoknak nemzetközi akadálymentességi normákat és mindenki számára való tervezéssel kapcsolatos folyamatot kell kidolgoznia, elfogadnia és végrehajtania, például az információs és kommunikációs technológia területén,⁴¹ hogy biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel való szoros konzultációt és az aktív bevonásukat.⁴²

78. Vészhelyzetek és humanitárius szükségállapotok (11. cikk) esetén fontos, hogy a részes államok és a humanitárius szereplők gondoskodjanak a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek aktív részvételéről, a velük való koordinációról és érdemi konzultációról, ideértve a bármilyen életkorú, fogyatékossgal élő nőket, férfiakat és gyermekeket bármilyen szinten képviselő szervezeteket is. Ez kiterjed a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek a szükségállapotokkal kapcsolatos jogszabályok és szakpolitikák kidolgozásába, végrehajtásába és nyomon követésébe való aktív bevonásába, valamint a segélyek elosztásával kapcsolatos prioritások meghatározásába a 4. cikk (3) bekezdésével összhangban. A részes államoknak elő kell mozdítania a fogyatékossgal élő, hazájukban lakóhelyük elhagyására kényszerített személyek, illetve menekültek szervezeteinek létrehozását, amelyek bármilyen vészhelyzetben, többek között fegyveres konfliktus során képesek a jogaik előmozdítására.

79. A törvény előtti egyenlőség (12. cikk) azt biztosítja, hogy valamennyi fogyatékossgal élő személynek joga van a teljes jogképessége gyakorlásához, és egyenlő jogokkal rendelkezik az őt érintő döntések meghatározására és ellenőrzésére. A törvény előtti egyenlő elismerés előfeltétele a fogyatékossgal élő személyekkel való közvetlen és eredményes konzultációknak és az ilyen személyek bevonásának az egyezmény végrehajtását célzó jogszabályok és szakpolitikák kidolgozásába és végrehajtásába. A Bizottság azt ajánlja, hogy a 12. cikknek való megfelelés hiánya semmi esetre se zárja ki a 4. cikk (3) bekezdésének és a 33. cikk (3) bekezdésének befogadó végrehajtását. A jogszabályokat és a szakpolitikákat módosítani kell, hogy kezeljék a részvételnek a jogképesség megtagadása miatt akadályát.

80. A Bizottság emlékeztet a törvény előtti egyenlőségről szóló 1. számú általános észrevételére (2014), amely szerint a jogképesség a kulcsa a teljes és hatékony társadalmi részvételnek és a döntéshozatali folyamatoknak, valamint, hogy azt minden fogyatékossgal élő személy – ideértve a szellemi fogyatékossgal élőket, az autistákat, a tényleges vagy észlelt pszichoszociális fogyatékossgal élőket és a fogyatékossgal élő gyermekeket – számára garantálni kell a szervezeteik útján. A részes államoknak gondoskodnia kell a támogatott döntéshozatali rendszerek rendelkezésre állásáról, hogy lehetővé váljon a döntéshozatalban és konzultációkban való olyan részvétel, amely tiszteletben tartja egy személy autonómiáját, akaratát és preferenciáit.

81. A fogyatékossgal élő személyek igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréshez való joga (13. cikk) azt jelenti, hogy a fogyatékossgal élő személyeknek másokkal egyenlő alapon joga van részt venni az igazságszolgáltatási rendszer egészében. Ez a részvétel számos formát ölthet, és kiterjed a fogyatékossgal élő olyan személyekre, akik például felperesként, sértettként, alperesként, bíróként, esküdként és ügyvédként kívánnak szerepet vállalni a jó közigazgatáshoz hozzájáruló demokratikus rendszer részeként.⁴³ A fogyatékossgal élő személyekkel képviselői szervezeteik útján folytatott szoros konzultáció minden olyan folyamat kulcsa, amelynek célja a szóban forgó személyek igazságszolgáltatási rendszerben való részvételével foglalkozó törvények, rendeletek, szakpolitikák és programok létrehozása és/vagy módosítása.

82. A kizsákmányolás, az erőszak és a visszaélés valamennyi formájának megakadályozása érdekében (16. cikk) a részes államoknak biztosítania kell, hogy a fogyatékossgal élő személyek kiszolgálását célzó minden létesítményt és programot független hatóságok eredményesen figyelemmel kísérjenek. A Bizottság megállapította, hogy a fogyatékossgal élő személyek jogainak megsértésére továbbra is sor kerül olyan

⁴¹ 2. számú általános észrevétel (2014), 5–7. és 30. bekezdés.

⁴² Uo., 16., 25. és 48. bekezdés.

⁴³ *Beasley kontra Ausztrália* (CRPD/C/15/D/11/2013), 8.9. bekezdés; valamint *Lockrey kontra Ausztrália* (CRPD/C/15/D/13/2013), 8.9. bekezdés

létesítményekben, amelyek fogyatékossgal élő személyeket „szolgálnak”, például pszichiátriai és/vagy bentlakásos intézményekben. Ez a 33. cikk (3) bekezdésével összhangban azt jelenti, hogy tekintet nélkül arra, hogy a 16. cikk (3) bekezdése szerint e feladatra kijelölt független ellenőrző hatóságok megegyeznek-e a 33. cikk (2) bekezdése szerinti független ellenőrző kerettel, a civil társadalomnak és többek között a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek aktívan részt kell vennie a szóban forgó létesítmények és szolgáltatások ellenőrzésében.

83. Emlékeztetve az önálló életvitelről és a közösségbe való befogadásról szóló 5. számú általános észrevételére (2017), a fogyatékossgal élő személyekkel képviselői szervezeteik útján folytatott konzultációk és ezek aktív bevonása kritikus valamennyi terv és stratégia elfogadása, továbbá a nyomon követés és az ellenőrzés szempontjából, amikor az önálló életvitelhez és a közösségbe való befogadáshoz való jog (19. cikk) végrehajtására kerül a sor. A döntéshozatali folyamatba minden szinten történő aktív bevonás és az itt folytatott konzultáció ki kell, hogy terjedjen minden fogyatékossgal élő személyre. A fogyatékossgal élő személyeket, többek között azokat, akik jelenleg intézményi keretek között élnek, be kell vonni az intézményekből való kikerülési stratégiák tervezésébe, végrehajtásába és ellenőrzésébe, valamint a támogató szolgáltatások kidolgozásába, különös tekintettel a szóban forgó emberekre.⁴⁴

84. Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés (21. cikk) fontos a fogyatékossgal élő személyek szervezetei számára ahhoz, hogy bevonhatók legyenek, továbbá, hogy teljes mértékben részt vehessenek és kinyilváníthassák a véleményüket a nyomon követési eljárásban. A szóban forgó szervezeteknek akadálymentes formátumban, például digitális formátumban és a fogyatékossgal valamennyi formája szempontjából megfelelő technológiával kell kézhez kapnia az információkat, időben és többletköltségek nélkül. Ez magában foglalja a jelnyelv, az Easy Read, a közérthető nyelv és a Braille-írás, az augmentatív és alternatív kommunikáció, valamint minden egyéb, a fogyatékossgal élő személyek által hivatalos interakció során választott kommunikációs forma, eszköz és módozat használatát. Kellő időben bármilyen konzultációt megelőzően minden fontos információt rendelkezésre kell bocsátani, ideértve a tájékoztatáson alapuló véleményhez szükséges konkrét költségvetési, statisztikai és más fontos információkat is.

85. Összhangban a Bizottság befogadó oktatáshoz való jogról szóló 4. számú általános észrevételével (2016), a részes államoknak a befogadó oktatáshoz való jog biztosítása érdekében konzultálniuk kell a fogyatékossgal élő személyekkel, beleértve a fogyatékossgal élő gyermekeket is, és az érdekképviselői szervezeteiken keresztül aktívan be kell vonni őket a befogadó oktatási politikák és jogszabályok tervezésének, végrehajtásának, ellenőrzésének és értékelésének minden vonatkozásába.⁴⁵ A befogadó oktatás elengedhetetlen a fogyatékossgal élő személyek részvétele szempontjából a 4. cikk (3) bekezdésében és a 33. cikk (3) bekezdésében leírtak szerint. Az oktatás lehetővé teszi az egyének számára a kiteljesedést, és fokozza a társadalomban való részvételük valószínűségét, amire szükség van az egyezmény végrehajtása és nyomon követése szempontjából. A részes államoknak gondoskodnia kell arról, hogy az állami és a magán oktatási intézmények konzultáljanak a fogyatékossgal élő személyekkel, és biztosítaniuk kell, hogy az utóbbiak véleményét megfelelően figyelembe vegyék az oktatási rendszeren belül.

86. A fogyatékossgal élő személyek munkához és foglalkoztatáshoz való jogával (27. cikk) kapcsolatos valamennyi szakpolitika elfogadására a fogyatékossgal élő személyek képviselői szervezeteivel való konzultáció és ezek bevonása mellett kell, hogy sor kerüljön. A szakpolitikák célja a foglalkoztatásba való bejutás garantálása, a nyílt, befogadó, hátrányos megkülönböztetéstől mentes, akadálymentes és a versengő munkaerőpiacon és környezetben végzett munka előmozdítása, az esélyegyenlőség és a nemek közötti egyenlőség biztosítása, valamint a fogyatékossgal élő valamennyi személy számára az észszerű alkalmazkodás és támogatás biztosítása kell, hogy legyen.

⁴⁴ 5. számú általános észrevétel (2017) az önálló életvitelről és a közösségbe való befogadásról, 71. bekezdés.

⁴⁵ 4. számú általános észrevétel, 7. bekezdés.

87. A megfelelő életszínvonalhoz és szociális védelemhez való jog (28. cikk) megvalósítása közvetlenül összefügg a 4. cikk (3) bekezdésével. A fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek az állami szakpolitikákban való részvétele kulcsfontosságú annak biztosításában, hogy a részes államok hatóságai foglalkozzanak a kirekesztés, az egyenlőtlenség és a szegénység konkrét helyzeteivel olyan fogyatékossgal élő személyek és családjuk körében, akik szegénységben élnek. A részes államoknak konkrétan törekednie kell a fogyatékossgal élő olyan személyek szervezeteivel és a fogyatékossgal élő olyan személyekkel való együttműködésre, akik munkanélküliek, akiknek nincs állandó jövedelmük vagy azért nem tudnak munkát vállalni, mert így elveszítenék a jogosultságukat vagy a járadékukat, akik vidéki vagy távoli területeken élnek, valamint akik bennszülöttek, nők és idős személyek. A 28. cikk végrehajtásával kapcsolatos intézkedések, stratégiák, programok, szakpolitikák és jogszabályok meghozatala és felülvizsgálata, valamint az ezzel kapcsolatos nyomon követési folyamat során a részes államoknak szorosan konzultálnia kell a fogyatékossgal élő személyek olyan szervezeteivel, amelyek minden fogyatékossgal élő személyt képviselnek, és ezeket aktívan be kell vonnia, hogy biztosítható legyen a fogyatékossgal általános érvényesítése, valamint az, hogy az ilyen személyek és szervezeteik igényeit és nézeteit megfelelően figyelembe vegyék.

88. A fogyatékossgal élő személyek politikai és közéletben való részvételhez való joga (29. cikk) rendkívül fontos a fogyatékossgal élő személyek esélyegyenlőségének biztosításában ahhoz, hogy teljes mértékben és hatékonyan részt vehessenek a társadalomban és hogy a társadalomba befogadják őket. A választás és a választhatóság joga alapvető alkotóeleme a részvétel jogának, mivel a megválasztott képviselők döntenek a politikai programról, és kulcsfontosságú a szerepük az egyezmény végrehajtásának és ellenőrzésének biztosításában és a jogaik és érdekeik érvényesítése mellett kiállásban.

89. A részes államoknak a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel szoros konzultációt folytatva olyan rendelkezéseket kell elfogadnia, amelyek lehetővé teszik a fogyatékossgal élő, segítséget igénylő személyek számára, hogy maguk szavazhassanak. Ehhez szükség lehet arra, hogy a fogyatékossgal élő személyek számára segítséget biztosítsanak a szavazófülkékben (a választás napján és az előzetes szavazáskor) a nemzeti és a helyi választásokon, valamint a nemzeti népszavazások során.

90. A fogyatékossgal sokféle típusának mindegyikét vagy ezek közül többet képviselő személyekkel a fogyatékossgal élő személyek szervezetei útján konzultációt kell folytatni és őket be kell vonni az adat- és információgyűjtés folyamatába és végrehajtásába (31. cikk).

91. A részes államoknak létre kell hoznia egy egységesített adatgyűjtési rendszert, hogy minőségi, elegendő, aktuális és megbízható adatot lehessen összegyűjteni nem, életkor, etnikai hovatartozás, vidéki/városi népesség, a fogyatékossgal típusa és a társadalmi-gazdasági státusz szerint lebontva minden fogyatékossgal élő személy és az egyezmény szerinti jogaikhoz való hozzáférés tekintetében. Olyan rendszert kell létrehozniuk, amely lehetővé teszi az egyezmény érvényesítéséhez szükséges szakpolitikák kialakítását és végrehajtását, a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel való szoros együttműködés útján és a Fogyatékossgalra Vonatkozó Statisztikákkal Foglalkozó Washingtoni Csoport segítségével. További adatgyűjtési eszközöket is keresni kell, hogy információkat lehessen szerezni az észlelésekről és az attitűdökről, valamint, hogy a Washingtoni Csoport által nem vizsgált fogyatékossgal területeket is be lehessen vonni.

92. A nemzetközi együttműködésről való döntés és ennek végrehajtása során (32. cikk) elengedhetetlen a fogyatékossgal élő személyekkel képviselői szervezeteik útján folytatott szoros partnerség, együttműködés és ezek bevonása a fejlesztési szakpolitikáknak az egyezménnyel összhangban történő elfogadása során. A fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel konzultációt kell folytatni, és ezeket be kell vonni a nemzetközi együttműködési tervek, programok és projektek, például a 2030-as menetrend és a katasztrófakockázat csökkentéséről szóló, a 2015 és 2030 közötti időszakra vonatkozó Sendai keret kidolgozásának, végrehajtásának és nyomon követésének minden szintjén.

93. A 34. cikk (3) bekezdése a Bizottság tagságára vonatkozó releváns kritériumok tiszteletben tartása szempontjából fontos. Előírja, hogy tagjelöltek állítása esetén a részes államok kellően mérlegelik a 4. cikk (3) bekezdésében foglalt rendelkezéseket. Ezért a

részes államoknak a Bizottság tagjelöltjeinek kinevezését megelőzően szorosan konzultálnia kell a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel és ezeket aktívan be kell vonnia. Nemzeti jogalkotási kereteket és eljárásokat kell elfogadni olyan átlátható és részvételi eljárások tekintetében, amelyek bevonják a fogyatékossgal élő személyek szervezeteit, és figyelembe veszik a konzultációk eredményeit, ezeket a végleges jelölésben tükrözve.

V. Nemzeti szintű végrehajtás

94. A Bizottság elismeri, hogy a részes államok kihívásokkal szembesülnek a fogyatékossgal élő személyek azon jogának végrehajtása során, hogy velük konzultációt kell folytatni, és őket be kell vonni az egyezmény végrehajtását célzó jogszabályok és szakpolitikák kidolgozásába, végrehajtásába és nyomon követésébe. A részes államoknak többek között meg kell hoznia a következő intézkedéseket a 4. cikk (3) bekezdése és a 33. cikk (3) bekezdése teljes körű végrehajtásának biztosítása érdekében:

(a) Minden olyan törvény – többek között a jogképességet megtagadó törvények – hatályon kívül helyezése, ami megakadályozza, hogy a fogyatékossgal élő személyekkel a fogyatékossgal típusára tekintet nélkül szorosan konzultáljanak és őket aktívan bevonják a fogyatékossgal élő személyek szervezetei útján;

(b) Támogató környezet létrehozása a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek létrehozásához és működéséhez olyan szakpolitikai keret elfogadása útján, amely kedvez a létrehozásuknak és tartós működésüknek. Ez magában foglalja az állammal szembeni függetlenségük és autonómiájuk garantálását, a megfelelő finanszírozási mechanizmusok, többek között az állami finanszírozás és a nemzetközi együttműködés létrehozását, végrehajtását és az ezekhez való hozzáférést, valamint a támogatásnyújtást, ideértve a technikai segítségnyújtást is, a társadalmi szerepvállalás növelése és a kapacitásépítés céljából;

(c) Mindenféle megfélemlítés, zaklatás vagy megtorlás tilalma az egyezmény szerinti jogait nemzeti és nemzetközi szinten érvényesítő egyénnel és szervezetekkel szemben. A részes államoknak emellett mechanizmusokat is el kell fogadnia a fogyatékossgal élő személyek és képviselői szervezeteik megfélemlítéssel, zaklatással és megtorlással szembeni védelmére, többek között akkor, amikor együttműködnek a Bizottsággal vagy más nemzetközi szervvel és emberi jogi mechanizmussal;

(d) A fogyatékossgal élő személyeknek a tagjaik tevékenységeit összehangoló és képviselő ernyőszervezetei, valamint a különféle fogyatékossgal élő személyek egyedi szervezetei létrehozásának ösztönzése, hogy biztosítható legyen az ilyen személyek bevonása a nyomon követési eljárásba és az abban való teljes részvétele, ideértve a leginkább alulreprezentáltakat is. Amennyiben egy részes állam akadályokkal szembesül a fogyatékossgal élő személyek minden egyes egyedi szervezetének a döntéshozatali eljárásokba való bevonása során, a szóban forgó szervezetek képviselőit állandó vagy ideiglenes munkacsoportokba stb. vonhatják be, ha erre nem kerülhet sor ernyőszervezet vagy a fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek szövetsége útján;

(e) A fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek részvételhez és bevonáshoz való jogát elismerő jogszabályok és szakpolitikák, valamint olyan rendeletek elfogadása, amelyek minden hatásköri és döntéshozatali szinten egyértelmű konzultációs eljárásokat hoznak létre. E jogalkotási és szakpolitikai keretnek biztosítania kell a döntések elfogadását megelőzően a nyilvános meghallgatás kötelező megvalósítását, és olyan rendelkezéseket kell tartalmaznia, amelyek egyértelmű határidőket, a konzultációk akadálymentességét és észszerű alkalmazkodás és támogatás biztosítására vonatkozó kötelezettséget írnak elő. Erre sor kerülhet a fogyatékossgal élő személyek szervezetei képviselőinek részvételével és kiválasztásával kapcsolatos törvényekben és más szabályozási formákban foglalt egyértelmű utalás útján;

(f) Állandó konzultációs mechanizmusok létrehozása a fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel, ideértve a kerekasztalokat, a részvételi párbeszédet, a nyilvános meghallgatásokat, a felméréseket és az online konzultációkat, tiszteletben tartva

ezek sokféleségét és autonómiáját, a 11., 12. és 50. bekezdésben foglaltak szerint. Ez nemzeti tanácsadó testület formáját is öltheti, például a fogyatékossgal élő személyek szervezeteit képviselő nemzeti képvisleti fogyatékossgai tanácsét;

(g) A fogyatékossgal élő személyek részvételének a fogyatékossgal élő személyek olyan szervezetei útján való garntálása és támogatása, amelyek sokféle háttért képviselnek, ideértve a születést és az egészségi állapotot, az életkort, a fajt, a nemet, a nyelvet, a nemzeti, etnikai, bennszülött vagy társadalmi származást, a szexuális orientációt és a nemi identitást, az interszexuális eltérést, a vallási és politikai hovatartozást, a migráns jogállást, a fogyatékossgai csoportokat vagy más státuszt;

(h) A fogyatékossgal élő személyek olyan szervezeteivel való együttműködés, amelyek fogyatékossgal élő nőket és lányokat képviselnek, és a közvetlen részvételük biztosítása az állami döntéshozatal valamennyi folyamatában egy biztonságos környezetben, különös tekintettel a nők jogaival és a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos szakpolitikák fejlesztésének, valamint a nőkkel szembeni nemi alapú erőszak – többek között a szexuális erőszak és visszaélés – vonatkozásában;

(i) A fogyatékossgal élő személyekkel – többek között a fogyatékossgal élő gyermekekkel és nőkkal – a képvisleti szervezeteik útján folytatott konzultáció és az ilyen személyek aktív bevonása az állami döntéshozatali folyamatok bármilyen szintű tervezésébe, végrehajtásába, nyomon követésébe és mérésébe, különösen az őket érintő ügyekben, többek között vészhelyzetekben és humanitárius szükséghelyzetekben, észszerű és reális határidőket biztosítva számukra ahhoz, hogy hangot adjanak a nézeteiknek, valamint megfelelő finanszírozást és támogatást nyújtva;

(j) A fogyatékossgal élő személyek – többek között a fogyatékossgal élő személyek szülei és családjai mint támogatók – szervezetei vagy a fogyatékossgal élő személyek csoportjai létrehozásának, kapacitásépítésének, finanszírozásának és hatékony részvételének ösztönzése és támogatása a döntéshozatal minden szintjén. Ez magában foglalja a helyi, nemzeti, regionális (többek között egy regionális integrációs szervezeten belül) vagy nemzeti szintet a szakpolitikák és programok megfogalmazásában, tervezésében, reformjában és végrehajtásában;

(k) Annak biztosítása, hogy figyelemmel kísérik, hogy a részes államok megfeleljenek-e a 4. cikk (3) bekezdésének és 33. cikk (3) bekezdésének, valamint az ilyen figyelemmel kísérés során a fogyatékossgal élő személyek szervezetei vezető szerepének elősegítése;

(l) A fogyatékossgal élő személyek szervezeteinek bevonásával eredményes végrehajtási mechanizmusok kidolgozása és végrehajtása, amik érdemi szankciókat és jogorvoslatokat foglalnak magukban arra az esetre, ha a részes államok nem felelnek meg a 4. cikk (3) bekezdése és a 33. cikk (3) bekezdése szerinti kötelezettségüknek;

(m) Minden fogyatékossgal élő személy, többek között az intézményekben vagy pszichiátriai kórházakban elszigetelt személyek, illetve az autista személyek számára észszerű alkalmazkodás és az állami döntéshozatallal, konzultációval és nyomon követéssel kapcsolatos bármilyen létesítmény, anyag, ülés, benyújtásra való felhívás, eljárás és információ és kommunikáció akadálymentességének biztosítása;

(n) A fogyatékossgal élő személyek részvételéhez a fogyatékossgal élő személyeknek és az életkornak megfelelő segítség nyújtása a képvisleti szervezeteik útján az állami döntéshozatali, konzultációs és nyomon követési eljárásokban. Olyan stratégiák kidolgozása, amelyek biztosítják a fogyatékossgal élő gyermekek részvételét az egyezmény végrehajtására irányuló konzultációs folyamatokban, és amelyek befogadók, gyermekbarátok, átláthatók és tiszteletben tartják a véleménynyilvánítás és a gondolkodás szabadságához fűződő jogaikat;

(o) Konzultációk és eljárások nyílt és átlátható módon és érthető formátumban történő végrehajtása a fogyatékossgal élő személyek valamennyi szervezetére kiterjedő módon;

(p) Annak biztosítása, hogy a fogyatékossgal élő személyek szervezetei finanszírozást és más formájú erőforrásokat kaphatnak és/vagy kereshetnek nemzeti és

nemzetközi forrásokból, többek között magánszemélyektől és vállalkozásoktól, civil társadalmi szervezetektől, részes államoktól és nemzetközi szervezetektől, ideértve az adómentességhez és a nemzeti lottóhoz való hozzáférést is;

(q) A nem a fogyatékosokra vonatkozó jogterületeken a hatályos konzultációs eljárások akadálymentessé és befogadóvá tétele a fogyatékosággal élő személyek számára a képviseleti szervezeteik útján;

(r) A fogyatékosággal élő személyek képviseleti szervezeteik útján történő aktív bevonása és a velük való szoros konzultáció az állami költségvetési folyamatokról, a fenntartható fejlesztési célok nemzeti szintű nyomon követéséről, a nemzetközi döntéshozatalról és a más részes államokkal folytatott nemzetközi együttműködésről, valamint olyan fejlesztéspolitikák elfogadása, amelyek a 2030-as menetrend nemzeti szintű végrehajtása és nyomon követése során érvényesítik a fogyatékosággal élő személyek jogait és véleményeit;

(s) A fogyatékosággal élő személyek részvételének, képviseletének és egyszerű hozzáférésének garntálása minden kormányzati szintű koordinációs pont, valamint a koordinációs mechanizmusok és a független ellenőrző kereteken belüli együttműködésük és képviseletük tekintetében;

(t) A fogyatékosággal élő személyek képviseleti szervezeteik útján történő részvételének és bevonásának előmozdítása és biztosítása a nemzetközi emberi jogi mechanizmusokban regionális és globális szinten;

(u) A fogyatékosággal élő személyek szervezeteivel folytatott szoros konzultáció során a megfelelő részvételre vonatkozó ellenőrizhető mutatók, valamint a végrehajtás és a nyomon követés konkrét határidőinek és feladatainak meghatározása. A szóban forgó részvételt például azzal lehet mérni, hogy kifejtik a törvénymódosításra vonatkozó javaslatok összefüggésében a részvételük mértékét, illetve, hogy a döntéshozatali folyamatokba bevont ilyen szervezetek képviselői számáról jelentést tesznek.
